

Tuloerojen kärjistyminen viime vuosikymmeninä

JUKKA GRONOW

Thomas Piketty edellisen *Pääoma 2000-luvulla* -teoksen (2016, alkuteos *Le capital au XXI siècle* 2013) keskeinen väittäjä oli, että pääoman tuoton kasvu taloudellista kasvua nopeammin johtaa vääjäämättä pääoman nopeaan kasautumiseen ja jyrkkien varallisuus- ja tuloerojen kasvuun. Monet taloustieteilijät kiirehtivät kiistämään tämän Piketтын ”rautaisen” pääoman kasautumislain sekä teoreettisesti että empiirisesti, arvostelemalla sekä sen perusoletuksia että Piketтын käyttämää, sinänsä ainutlaatuisia empiiristä aineistoa (ks.esim. Kosonen 2015). Eräs vasta-argumentti oli, että varallisuuden nopea kasvu viime vuosikymmeninä kehittyneissä maissa johtuu pääosin asuntoihin ja kiinteistöihin sijoitetun pääoman kasvusta, jota on pidettävä paremminkin kulutukseen liittyvänä kuin varsinaisena voittoa tuottavana pääomana. Kukaan ei kuitenkaan liene osoittanut, etteivätkö tuloerot ja etenkin eniten tuloja saavan väestön kymmenyksen tai yhden prosentin osuus kaikista tuloista olisi kasvanut 1980-luvulta lähtien selvästi ja vastaavasti vähiten ansaitsevan väestön puoliskon osuus pienentynyt sekä USA:ssa että monissa Euroopan maissa, joista on saatavilla suhteellisen luotettavia tilastotietoja. Tulos ei sinänsä ole uusi (ks. esim. Atkinson 2000 ja 2015), mutta perusteellisuudessaan ja kattavuudessaan Piketтын tutkimukset ovat ainutlaatuisia.

Verotus tuloerojan kasvun selittäjänä

Capital and Ideology -teoksessaan (2020, alkuteos

2019) Piketty laajentaa tarkastelua sekä historiallisesti että maantieteellisesti Euroopan ja USA:n ulkopuolelle ja painottaa poliittisia ja ideologisia tekijöitä tulo- ja varallisuuserojen muutoksen selittäjinä samoin kuin siihen vaikuttavia talous- ja verotuspoliittisia keinoja. Kirjan nimi voisikin olla ”Pääoma, ideologia ja politiikka”. Sen keskeinen sanoma on, ettei viime vuosikymmenten jyrkkä tuloerojen kasvu ole mitenkään vääjäämättöä vaan valitun politiikan tuote. Eriarvoisuuden kasvu ei ole pääoman akkumulaatioprosessin anonyymien voimien tulos, vaan seurausta poliittisista toimista. Kuten Paidipaty ja Pinto (2021, 54) Pikettyä tulkiten osuvasti toteavat, yhteiskunnat tekevät epätasa-arvon. Toisaalta epätasa-arvo on lähes ”luonnontila” omistusyhteiskunnissa, niin kuin Piketty niitä kutsuu. Tulojen ja omaisuuden epätasainen jakautuminen ei ole poikkeus liberaaleista normeista vaan olennainen osa yksityisomistukseen perustuvasta talousjärjestelmästä ja sitä tukevasta hallintatavasta. Tasa-arvoa voidaan edistää vain toimimalla poliittisesti aktiivisesti sen puolesta.

Sekä tämän että Piketтын edellisen teoksen keskeinen tulos on, että modernin kapitalismin historiassa on ollut kausia, jolloin tulo- ja varallisuuserot ovat muuttuneet jyrkästi. Tällaisia jaksoja on oikeastaan kolme, *Belle époque* ennen ensimmäistä maailmansotaa, jota leimasi erittäin korkea tulojen ja omaisuuden eriarvoisuus, suuren talouslaman jälkeinen 1930-luvulta alkanut jakso, jolloin erot pienenevät jyrkästi etenkin toisen maailmansodan jälkeen 1970-luvulle saakka,

sekä viimeksi vuodet 1980–2020, jolloin erot ovat taas kasvaneet jyrkästi muistuttaen tilannetta runsaat sata vuotta sitten. Toisen maailmansodan jälkeinen erojen madaltuminen – ”omistusyhteiskunnan loppu” – on kääntynyt selvästi päinvastaiseen suuntaan 1980-luvulta. Kun vähiten ansaitseva 50 prosenttia väestöstä sai 20–27 prosenttia tuloista (riippuen siitä missä he elivät) vielä vuonna 1980, heidän osuutensa on nyt vain 12–21 prosenttia (Piketty 2020, 492). Eniten ansaitsevien kohdalla päinvastainen kehitys on vielä kärjistyneempi: USA:ssa vuosina 2010–2015 parhaiten ansaitsevan kymmenyksen tulot olivat 20-kertaisia vähiten ansaitsevan puolikkaan tuloihin verrattuna (mt. 493). Parhaiten ansaitseva prosentti ansaitsi keskimäärin 80 kertaa enemmän kuin vähiten ansaitseva väestön puolikas (mt. 525). Tämä tuloerojen jyrkkä kasvu johtuu ennen kaikkea veroprogression alenemisestä. Kuten Piketty (mt. 462) toteaa, ”tilanne 1990–2020 oli ... aivan päinvastainen [kuin toisen maailmansodan jälkeen]: keskiluokan ja työväenluokan keskimääräinen veroaste on sama tai suurempi kuin tulohuipun, mikä johtaa eriarvoisuuden kasvuun, verotusjärjestelmän nauttiman tuen vähenemiseen, ja alhaiseen yleiseen kasautumiseen.”

Capital and Ideology -kirjassa pääsyöllinen tähän nurinkuriseen kehitykseen on sosiaalidemokraattinen liike ja sen käänne talous- ja veropoliitikassa, sosiaalidemokratian syvä poliittinen, intellektuaalinen ja ideologinen epäonnistuminen, joka käänsi saavutetun tasa-arvon kasvun toiseen suuntaan (Piketty 2020, 33). Sosiaalidemokraateilla Piketty ei viittaa vain varsinaisiin sosiaalidemokraattisiin puolueisiin vaan kaikkiin niihin – eri maissa eri nimien alla toimiviin – poliittisiin liikkeisiin, kuten esimerkiksi USA:n demokraateihin, jotka kasvattivat valtiontaloutta ja edistivät kansantulon uudelleenjakoa progressiivisella tulo- ja varallisuusverotuksella toisen maailmansodan jälkeen. Sen avulla rahoitettiin hyvinvointivaltion palveluita ja julkista koulutusta sekä infrastruktuuri-investointeja. Kyse oli talouspolitiikasta, joka rahoitettiin hyvätuloisiin ja suuriin varallisuuseriin kohdistetulla jyrkän progressiivisella tulo- ja varallisuusverolla, joka oli 70–80 prosentin luokkaa korkeimmissa tuloluokissa.

Monen nykylukijan yllätykseksi veroprogressio oli tuolloin jopa jyrkempi USA:ssa kuin esimerkiksi Saksassa tai Isossa-Britanniassa:

”Viimeaikainen tutkimus on osoittanut, ettei vain teoreettista huippumarginaaliveroastetta nostettu ennen näkemättömiin tasoihin ajanjakson 1932–1980 aikana; itse asiassa rikkaimpien maksama todellinen veroaste saavutti uusia huippuja. 1930-luvulta 1960-luvulle kokonaisvero (kaikissa muodoissaan, suorat ja epäsuorat), jonka 0,1 ja 0,01 prosenttia huipputuloisia maksoi, vaihteli 50 ja 80 prosentin välillä tuloista ennen veroja, kun taas koko väestön keskimääräinen veroaste oli 15–30 prosenttia ja köyhimmän 50 prosentin vaihteli 10–20 prosentin välillä. Kaiken lisäksi, on luotettavia merkkejä siitä, että nämä 70 ja 80 prosentin marginaaliveroasteet vaikuttivat myös veroja edeltävien tulojen jakautumaan” (Piketty 2020, 452).

Päinvastoin kuin usein luullaan tämä valtiontalouden ja varakkaiden verotuksen kasvu ei hillinnyt talouden kasvua, vaan kuten Piketty toteaa, ”todellakin, juuri päinvastainen on totta” (Piketty 2020, 458).

Sosiaalidemokratia, tulonjako ja identiteettipolitiikka

Miksi tämä jyrkkä käänne epätasa-arvoa kasvattavaan politiikkaan tapahtui 70-luvulla, voimistuen ja laajentuen ympäri Eurooppaa ja muitakin maita ja huipentuen tälle vuosituhannelle tultaessa? Kääntein aiheuttaneet ”pääkonnat” ovat kaikkien tiedossa, Roland Reagan USA:ssa ja Margaret Thatcher Britanniassa. He panivat muutoksen kuitenkin vasta alulle. USA:n dollarin arvoon ja kultakantaan sidotuista valuuttakursseista luopuminen Bretton Woods -sopimuksen lakkauttamisen seurauksena vuonna 1971 oli eräänlainen lähtölaukaus. Yhtenä myöhempänä virstanpylväänä mainitaan usein presidentti Georg W. Bushin USA:n lähihistorian suurin hyvätuloisten veroale vuosina 2001 ja 2003, jota perusteltiin tarpeella kasvattaa kansantuloa. (Fioramonti 2013, 10–11.)

Pikettyn suhteellisen seikkaperäisesti selvittämä Ruotsin tulonjaon kehitys viime vuosikym-

meninä on erityisen kiinnostava.¹ Olihan Ruotsi pitkään sosiaalidemokratian ja tasa-arvon mallimaa. Vaikka tulonjako onkin siellä edelleen taiseempaa kuin esim. Britanniassa ja Saksassa, tuloerot ovat kasvaneet jyrkästi, ja kaiken lisäksi varallisuuden jakautuma on Ruotsissa näitä maita jyrkempi. (Ks. myös Therborn 2018.) Kuten Piketty toistuvasti muistuttaa, pääomaverotusta ja progressiivista tuloveroa eivät suinkaan ajaneet alas vain uusliberaalit oikeistovoimat, vaan siihen menivät mukaan, sitä jopa aktiivisesti eri vaiheissaan ajaen, monien maiden sosiaalidemokraatit. Hän muistuttaa muun muassa, miten Ranskan sosialistit, jotka olivat vain paria vuotta aiemmin ajaneet laajamittaisia kansallistamisia ja kansainvälisen rahaliikenteen kontrollia, muuttivat radikaalisti talouspolitiikkaansa vuosina 1984–85 myöntyen Saksan kristillisdemokraattien vaatimukseen pääomien täysin vapaasti liikkumisesta EU:ssa, joka kirjattiin myöhemmin Maastrichtin sopimukseen vuonna 1992.

Piketty pitää suurena virheenä sitä, että pääomaliikkeet vapautettiin 1990-luvulla ilman, että olisi samalla luotu kattava kansainvälinen niitä koskeva informaatiojärjestelmä. Pääoman vapaan liikkuvuuden edistäminen sekä EU:ssa että maailmanlaajuisesti johti siihen, että pääomaa ja sen voittoja oli vaikea verottaa, koska yritykset saattoivat ohjata voittojaan ja kätkeä niitä tehokkaasti muuallekin kuin vain veroparatiiseihin. Mutta ennen kaikkea pääomien vapaa liikkuminen johti valtioiden kilpailuun veroalennuksilla, jolla ajeltiin houkutelun pääomasijoituksia maahan.

Pikettyn kiinnostavat historialliset huomiot ja katsaukset kuvaavat hyvin, miten poliitikot perustelivat suuria varallisuuseroja ja korkeatuloisten verotuksen alentamista kunkin maan kansantalouden ja taloudellisen kasvun tarpeilla, joka koituisi myös tavallisten palkansaajien hyödyksi. Hän ei kuitenkaan juuri analysoi niitä laajempia yhteiskunnallisia muutoksia, jotka voisivat selittää, miksi lähes kaikki poliittiset tahot, monet vasemmistopuolueet mukaan lukien, omaksuivat myönteisen linjan pääomaliikkeiden vapauttamiseen ja pääoman verotuksen alentamiseen ja miksi tästä tuli lähes ainoa kuviteltavissa oleva talouspolitiikan vaihtoehto.

Pikettyn selitys sosiaalidemokraattisten liikkeiden politiikan muutokselle on niiden kannuspohjan muutos. Tämän huolelliselle ja seikka-peräiselle empiiriselle analyysille hän omistaakin suuren osan teoksensa loppuosasta. Sen tuloksena on, että kun ajanjaksona 1950–1980 sosiaalisen eriarvoisuuden eri ulottuvuudet olivat poliittisesti päällekkäisiä ja sosiaalisen hierarkian pohjalla olevat ihmiset olivat taipuvaisia äänestämään samaa vasemmistolaista puoluekoalitiota, 1980–2020 sosiaalisen eriarvoisuuden eri dimensiot eivät enää asettuneet samalle ulottuvuudelle: ”Sen tuloksena eliitin muuttunut jako muutti poliittisen ristiriidan rakennetta: yksi puolue tai koalitio houkuttelee paremmin koulutettujen (intellektuaalisen ja kulttuurieliitin) äänet, kun taas toinen vetää puoleensa rikkaimpien ja (jossakin määrin) myös korkeampituloisten (kaupallinen ja finanssieliitti) ääniä” (Piketty 2020, 39). Samalla identiteettipolitiikka on voittanut alaa tulonjakopolitiikalta. Piketty väittää, että sitä mukaa kuin identiteetin mukaiset jakolinjat syvenivät, yhteiskuntaluokkien mukaiset jakolinjat ja sen myötä tulonjakokysymykset väistyivät politiikasta jopa niin, että ”tämä on varmasti pääsyy eriarvoisuuden kasvulle sitten 1980-luvun” (mt. 958).

Piketty ei suinkaan ole ainut, joka on viime aikoina korostanut tulonjako- ja identiteettipolitiikan vastakkaisuutta (ks. esim. Wagenknecht 2021). Poliittinen suunnanmuutos ja tulonjakopolitiikan paluu edellyttäisi tämän tulkinnan mukaan perinteisen luokkajaon poliittisen merkityksen vahvistumista, jotta identiteettiin perustuvat jakolinjat voidaan ylittää. Kuten Piketty (2020, 958) asian tiivistää: ”Jotta poliittinen ristiriita pyörisi rikkaiden, tulojen ja koulutuksen eriarvoisuuden ympärillä, täytyy ensin saavuttaa yksimielisyys poliittisen yhteisön rajoista.” Kun aikaisemman ammattiyhdistysliikkeen tukeman vasemmistopolitiikan kohteena on ollut palkkatyöläis-kansalainen, jonka työvoimaa tulee suojella, taloutta tukea sekä auttaa niitä, jotka eivät kelpaa palkkatyöläisiksi tai putoavat pois palkkатыöstä, ei enää ole yhtä selvää, kuka politiikan tuki- ja kohderyhmään kuuluva ”kansalainen” oikeastaan on (vrt. ay-liikkeen jäsenmäärän jyrkkä lasku monissa maissa, ks. myös Paidipity & Pinto

2021, 57). Jos vaaleja ei käydä ensisijaisesti tulonjaosta vaan muista emansipaation ja tasa-arvon ulottuvuuksista ja identiteetistä, pitäisi saada aikaan uudenlainen koalitio, joka ajaisi myös tulonjakoa (ks. Fowler 2021, 90–91). Piketty neuvookin vasemmistopuolueita vetoamaan äänestäjiin myös näissä muissa heille tärkeissä asioissa.

Abou-Chadin ja Hixin (2021, 90–91) yhtyvät tähän johtopäätökseen Pikettyn kirjan arviossaan huomauttaen kuitenkin samalla, että Pikettyn selityksessä vasemmistopuolueiden kannatuspohjan muutoksesta on eräs ongelma: sikäli kuin Pikettyn koulutetut ”bramiinit” äänestävät vasemmistoa, he tekevät sen juuri siksi, että he kannattavat talouden tulosten tasa-arvoisempaa jakoa. He kysyvätkin siksi aiheellisesti, ”jos vasemmisto edustaa [edelleen] monia alempituloisten ryhmiä, ja jos korkeasti koulutetut, jotka nyt äänestävät vasemmistoa tekevät niin siksi, että he tukevat uudelleen jakoa, miksi olemme nähneet eriarvoisuuden kasvua silloinkin, kun vasemmisto on ollut vallassa?” (mt. 90).

Olipa Pikettyn eri yhteiskuntaryhmien äänestyskäyttäytymisen muutoksia koskevien – pääosin eittämättä hyvin perusteltujen – havaintojen laita miten tahansa, ne siirtävät oikeastaan vain politiikan suunnanmuutosta koskevan kysymyksen seuraavalle tasolle: mistä nämä uudenlaiset politiikan jakolinjat lopulta johtuvat ja mikä on niiden yhteiskunnallinen tausta?

Pikettyn kirjassa, samoin kuin sitä koskevissa kommentteissa ja arvioissa, vilahtelee monia mahdollisia selityksiä, joihin ei kuitenkaan paneuduta seikkaperäisemmin. Piketty itse (2020, 835) arvelee muun muassa muutoksen takana olevan melko suoraviivaisesti puhtaata taloudelliset intressit. Vasemmiston – vai pitäisikö sanoa entisen vasemmiston – uudet hyvin koulutetut äänestäjät saattoivat yksinkertaisesti kokea poliittisen käänteen vähemmän uudelleenjakoa korostavaan politiikkaan itselleen henkilökohtaisesti edulliseksi. Hän ei kuitenkaan jatka tämän pohdintaa pidemmälle. Piketty viittaa (mt. 774) myös siihen mahdollisuuteen, että bramiinien ja kaupallisen eliitin intressit saattavat tulevaisuudessa yhä enemmän yhdistyä, mikäli koulutus ”periytyy” ja muuttuu entistä enemmän koulutettujen ja varakkaam-

pien vanhempien lasten etuoikeudeksi niin kuin etenkin USA:ssa mutta myös monissa Euroopan maissa on jo tapahtunut tai parhaillaan tapahtumassa ja mikäli korkeasti koulutetut pystyvät realisoimaan kulttuuripääomaansa taloudellisesti entistä tehokkaammin. Tämä nakertaisi eriarvoisuuden meritokraattista legitimaatiota, jonka mukaan suuremmat tulot ovat oikeutettuja silloin, kuin ne perustuvat omiin ansioihin ja kykyihin. Piketty ei juuri muuten analysoi ja pohdi niitä mahdollisia eri sosiaalisten ryhmien asemassa tapahtuneita muutoksia, jotka voisivat tehdä viime vuosikymmenten kehityksen ymmärrettäväksi. Hänen tapansa tarkastella ja kuvata tulonjaon muutoksia vertaamalla tulojen ylintä kymmenystä tai prosenttia alhaisimpaan puolikkaaseen jättää huomiotta sen, mitä yhteiskunnan välikerrosten – keskiluokan? – suhteellisille tuloille on tapahtunut.

Pikettyn kanssa ”kilpaileva” Mike Savagen teos, *The Return of Inequality* (2021) ei pyri kyseenalaistamaan Pikettyn keskeisiä tuloksia ja hänen niistä tekemiä johtopäätöksiä, vaan paremminkin täydentää niitä korostaessaan muun muassa varallisuuden historiallista periytymistä kiinnittämällä huomiota perityn omaisuuden merkityksen kasvuun viidenkymmenen viime vuoden aikana: kehittyneissä maissa puolet varallisuudesta on nykyisin perittyä (Savage 2021, 82). Savage tutkii myös varallisuuden maantieteellistä jakautumista ja sen keskittymistä muutamiin metropoleihin. Hän korostaa vähintäänkin implisiittisesti tarvetta kiinnittää Pikettyä enemmän huomiota muihinkin kuin kaikkein rikkaimpien ja köyhimpien väliseen tulojen ja varallisuuden kasvavaan kuiluun. Muillakin kuin vain kaikkein rikkaimmilla on hallussaan omaisuuseriä (15–20 prosentilla väestöstä on omaisuutta Britanniassa; mt. 83). Etenkin asuntovarallisuus, joka koskee muitakin kuin kaikkein rikkaimpia, on merkittävää: yksityisten omistamien asuntojen arvo on Britanniassa kolme kertaa suurempi kuin koko kansantulo (mt. 242–243). Myös rahasto-osuuksien ja osakkeiden omistus on yleistynyt. Vanha oikeistopolitiikan utopia, kansankapitalismi on siis ainakin jossakin määrin totta, olkoon se sitten vapaaehtoisten valintojen seurausta (osakkeiden ja

rahasto-osuuksien omistaminen) tai tulosta siitä, että kansalaiset on käytännössä pakotettu siihen muiden vaihtoehtojen puuttuessa (omistusasunnot, eläkerahastot).

Porvarillinen utopia talouskasvusta yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisijana

Toisen maailmansodan jälkeisen nopean taloudellisen kasvun kauden ajateltiin tekevän tulonjakoa koskevista kysymyksistä toissijaisia. Jo 1950-luvun lopulla, kun tulonjakopolitiikka oli tehokkainta progressiivisen veropolitiikan ansiosta, levisi talouspoliittinen ajattelu, jonka mukaan tulon uudelleenjako voidaan korvata taloudellisella kasvulla. Kenneth Galbraith julkisti jo vuonna 1958 ilmestyneessä kirjassaan, jonka nimi *The Affluent Society* (suom. *Runsauden yhteiskunta*, 1969) on kuvaava, että ”mikään ei ole ilmeisempää nykyhistoriassa kuin kiinnostuksen väheneminen epätasa-arvon kysymyksiin... Se on lakannut askarruttamasta ihmismieliä” (Galbraith 1965, 76). Saksan tuleva liittokansleri ja Wirtschaftswunderin ja sosiaalisen markkinatalouden arkkitehti Ludwig Erhard julkisti moniin painoksiin ja käännöksiin yltäneessä kirjassaan *Wohlstand für Alle* (1957, ”Hyvinvointia kaikille”, suom. *Saksan ihme*, 1959), miten on parempi kasvattaa vaurautta kuin turhaan riidellä sen uudelleen jakamisesta.

Tästä doktriinista, jonka mukaan kansantulon kasvulla voidaan ratkaista kaikki keskeiset yhteiskunnalliset ongelmat, tulonjaosta sosiaalipolitiikkaan, tuli sodanjälkeisen talouspolitiikan perusta monissa maissa. Se levisi OECD:n ja sen edeltäjän OEEC:n toimesta tehokkaasti kaikkialle maailmaan eikä sitä, niin kuin tiedämme, kovin moni nykypoliittikkokaan kyseenalaista. Sehän lupasi, että poliittiset ristiriidat voidaan unohtaa, koska taloudellinen kasvu takaa automaattisesti sekä palkkatyöläisten reaalityulojen että valtion verotulojen kasvun ilman, että verotusta tarvitsee kiristää tai sen painopistettä muuttaa. Tästä seuraa, että joissakin tilanteissa on kaikkien etujen mukaista alentaa hyvätuloisten ja rikkaiden verotusta, jos se, niin kuin monet uskovat, turvaa talouden investoinnit ja kasvun ja sen myötä

kaikkien tulojen lisääntymisen – vaikka vähäisenkin. Tämä talousdoktriini mahdollisti pääoman ja palkkatyön keskinäisen yhteiskuntasopimuksen, josta tuli sodanjälkeisten reformististen sosiaalidemokraattisten ja monien muidenkin vasemmistopuolueiden politiikan perusta.

1970-luvulla tapahtui kuitenkin jotakin odottamatonta, jonka ei oikeastaan pitänyt olla mahdollista ja jonka olisi pitänyt kyseenalaistaa Galbraithin ja Erhardin unelma yhteiskuntarauhasta: syntyi stagflaatio, talous taantui samaan aikaan kun inflaatio oli ennätyskorkea. Taantumana välittömänä syynä oli öljykriisi, mutta sen jälkeenkin talouskasvu ei enää yltänyt aikaisempiin lukemiin. Kun inflaation hillitsemiseksi ajateltiin tarvittavan tiukkaa rahapolitiikkaa, joka taas hillitsisi investointeja ja taloudellista kasvua, taloudellisen kasvun pelastukseksi nähtiin pääomien ja pääomatulojen verotuksen helpottaminen ja pääomien vapaampi liikkuvuus investointien tukemiseksi. Tällä tiellä ollaan edelleen. Ongelmana on vain se, kuten Piketty huomauttaa, että lääke ei näytä toimivan eikä ratkaise talouskasvun ongelmaa, joka on pysynyt paljon vaatimatompamana kuin 1950- ja 1960-luvuilla, jolloin pääoman ja pääomatulojen verotus oli monissa maissa huippukorkea. Harjoitettu veropolitiikka ei ole myöskään taannut kaikkien tai edes useimpien väestöryhmien reaalityulojen kasvua, alimmista tuloluokista puhumattakaan. Vähätuloisimman väestön puolikkaan reaalitytulot eivät ole esimerkiksi USA:ssa nousseet oikeastaan lainkaan 1980-luvun alusta lähtien, mikä on aivan poikkeuksellista USA:n modernissa historiassa (Piketty 2020, 958). Tämän jos minkä pitäisi johtaa vakavaan talouspolitiikan legitimaatio-ongelmaan ja Galbraithin ja Erhardin jo kertaalleen hautaaman tulonjako-ongelman nousuun uudestaan politiikan ”turhan riitelyn” keskiöön.

Sosiaalinen insinööritiede ja muutosvoimien tutkimisen tärkeys

Toistaiseksi lähes ainoat merkit tulonjakoa koskevan kiinnostuksen kasvusta ovat sitä koskevat tutkimukset. Kuten Savage (2021, 49) toteaa, Pikettyn teokset edustavat hyvässä ja pahassa sosi-

aalista insinööritiedettä. Pikettyltä puuttuu lähestyystin sosiaalisia liikkeitä ja niiden mobilisaatiota koskeva teoria ja tutkimus. Samaa voi kyllä sanoa Savagen omastakin tutkimuksesta. Kaikkea ei voi toki edellyttää Pikettyynkään tutkimuksilta, jotka tällaisenaankin ovat jo poikkeuksellisen laajoja, monipuolisia ja perusteellisia. Näiden tutkimusten tekijät voivat toki toivoa, että valistuneet poliittiset päättäjät ottaisivat niistä opiksi ja toteuttaisivat hyväntahtoisina hallitsijoina ehdotetut muutokset ja parannukset, mutta ilman perusteellista analyysia potentiaalisista muutosvoimista ja niiden mobilisaatiosta on mahdotonta päätellä miten ja missä voisi syntyä sellaisia pro-

testiliikkeitä, jotka haastaisivat nykyisen tulonjako- ja veropolitiikan ja vallitsevan talouspoliittisen ideologian (Savage & Waitkus 2021, 49).

Tämän nykyisyyttä koskevan ongelman pohittamisen voisi aloittaa vaikkapa selvittämällä, mikä lopulta olivat ne yhteiskunnalliset muutokset, sosiaaliset kerrostumat, poliittiset voimat ja sosiaaliset liikkeet, jotka ovat kääntäneet sodanjälkeisen – sosiaalidemokraattisen – tulonjako- ja talouspolitiikan lähes pääläelleen 1970-luvun jälkeen. ■

JUKKA GRONOW on Uppsalan yliopiston sosiologian emeritusprofessori.

KIRJALLISUUS

Abou-Chadi, Tarik ja Hix, Simon (2021) *Brahmin left versus merchant right? Education, class, multiparty competition, and redistribution in Western Europe*. *British Journal of Sociology*, 72:1, 79–92.

Atkinson, Anthony B. (2000) *Increased Income Inequality in the OECD countries and the Redistribution Impact of the Government*. Wider Working papers no. 202. UNU/Wider, Helsinki. <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/wp202.pdf>

Atkinson, Anthony B. (2015) *Inequality. What Can Be Done?* Harvard University Press, Cambridge, MA.

Erhard, Ludvig (1957) *Wohlstand für Alle*. Econ Verlag, Düsseldorf.

Fioramonti, Lorenzo (2013) *Gross Domestic Problem: The Politics Behind World's Most Powerful Number*. Zed Books, Lontoo.

Fowler, Bridget (2021) "Thomas Piketty: Capital and Ideology." *Critique. Journal of Socialist Theory*, 49:1–2, 149–66.

Galbraith, John Kenneth (1965) *The Affluent Society*. Penguin, Harmondsworth.

Kosonen, Pekka (2015) "Pikettyn Pääoma suhteessa Marxin Pääomaan: Ovatko kapitalismin ja eriarvoisuuden yleiset lait nyt löytyneet?" *Tiede & edistys*, 40:3, 203–233.

Paidipaty, Poormina & Pinto, Pedro Ramos (2021) "Revisiting the "Great Levelling": the limits of Piketty's Capital and Ideology for understanding the rise of late 20th Century inequality." *British Journal of Sociology*, 72:1, 52–68.

Piketty, Thomas (2016) *Pääoma 2000-luvulla*. Into, Helsinki.

VIITTEET

- 1 Pohjoismaat Ruotsia lukuun ottamatta eivät ole Pikettyn tutkimuksen kohteina. Matti Tuomala (2019) on osoittanut, miten tuloerot ovat Suomessakin jyrkentyneet 1990-luvulta hyvätuloisia suosivan veropolitiikan seurauksena. Tärkein syy on Ahon hallituksen vuoden 1993 veroreformi, jonka seurauksena suurempi osuus korkeammista tuloista muuttui lievemmin verotettaviksi pääomatuloiksi (Tuomala 2019, 194–98).

Piketty, Thomas (2020) *Capital and Ideology*. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, MA.

Savage, Mike (2021) *The Return of Inequality: Social Change and the Weight of the Past*. Harvard University Press, Cambridge, MA.

Savage, Mike & Waitkus, Nora (2021) "Property, wealth, and social change. Piketty as a social engineer." *British Journal of Sociology*, 72:1, 39–51.

Therborn, Göran (2018) *Kapitalet, överheten och alla vi andra. Klassamhället i Sverige – det rådande och kommande*. Arkiv förlag/A-Z förlag, Lund.

Tuomala, Matti (2019) *Markkinat, valtio & eriarvoisuus*. Vastapaino, Tampere.

Vartiainen, Juhana (2020) "Miltä maailmanhistoria näyttäätyy pääoman omistuksen näkökulmasta." *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 116:1, 167–175.

Wagenknecht, Sarah (2021) *Die Selbstgerechten. Mein Gegenprogramm – für Gemeinsinn und Zusammenhalt*. Campus, Frankfurt am Main.